

ทีฮัวนาโค ต้นแบบจักรวรรดิ แห่งอเมริกาใต้

โดย
พาทุรัต กุมาร

ในขณะที่บริเวณที่ราบชายฝั่งตะวันตกของทวีปอเมริกาใต้เต็มไปด้วยบ้านเมืองใหญ่ น้อยภายใต้อิทธิพลของพวกเขาไม่เช่นพื้นที่สูงบนเขตเทือกเขาแอนดีสอันไพศาลก็เริ่มบ่มเพาะความเจริญของตนขึ้นมาเช่นกัน กระนั้น การสร้างเมืองขนาดใหญ่บนพื้นที่แห้งแล้งและทุรกันดารก็มิใช่เรื่องง่าย ต้องอาศัยองค์ประกอบพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นน้ำ อาหาร และที่ราบกว้างขวางเพียงพอ สิ่งเหล่านี้เองคือรากฐานของรัฐบาลอำนาจแห่งเขตเทือกเขาของอเมริกาใต้ที่ชื่อว่า ทีฮัวนาโค

ในปี ๑๕๓๔ เมื่อครั้งที่ชาวสเปนนาม เซียซา เด ลีออน (Cieza de Leon) นักสำรวจยุคบุกเบิกได้เดินทางไปตามเส้นทางทุรกันดารของเทือกเขาแอนดีส เขาได้ค้นพบนครร้างหลายแห่ง แต่มีอยู่หนึ่งที่หนึ่งซึ่งนับว่ามหัศจรรย์ยิ่งกว่า นั่นคือเมืองชื่อเทปิคาลา (Thaypi Kala) "เมืองที่มีหินใหญ่อยู่ตรงกลาง" หรือที่รู้จัก

กันในนาม ทีฮัวนาโค (Tiwanaکو) ลีออนบรรยายว่า "ใกล้กับกลุ่มอาคารมีภูเขาสร้างโดยมีมนุษย์ตั้งอยู่บนฐานศิลาขนาดยักษ์" นครลึกลับนี้ตั้งอยู่ทางใต้ของทะเลสาบติติกากา แหล่งน้ำจิตธรรมชาติดีสำคัญต่อผู้คนในย่านนี้ยิ่งยวด

ปัจจุบันทีฮัวนาโคได้รับการจดจำในฐานะเมืองโบราณที่ใหญ่โตที่สุดแห่งหนึ่งของอเมริกาใต้ เคยมีผู้คนกว่า ๕๐,๐๐๐ คนอาศัยอยู่ที่นั่น ตัวเลขนี้อาจดูน้อยในปัจจุบัน แต่เมื่อราว ๒,๐๐๐ ปีที่แล้วคงมีเมืองบนเทือกเขาไม่กี่แห่งในโลกที่จะใหญ่โตและมั่งคั่งเทียบเท่าทีฮัวนาโค เดิมทีนักโบราณคดีปักใจเชื่อว่าความมั่งคั่งของนครแห่งนี้คงมาจากการเลี้ยงตัวปลาและสัตว์ในตระกูลอูฐชนิดอื่นๆ เพื่อเอาไว้เป็นพาหนะ ใช้ขนของมันทำเครื่องนุ่งห่มและใช้เนื้อเป็นอาหาร กระนั้น การเลี้ยงสัตว์ตระกูลอูฐเพียงอย่างเดียวจะไม่สามารถเป็นหลักประกันให้กับนครใหญ่ที่มีประชากรนับหมื่นนับแสนเช่นนี้ได้อย่างแน่นอน

ส่วนเรื่องการเกษตรนั้นเป็นอันไม่ต้องพูดถึง เพราะทุกวันนี้เกษตรกรในบริเวณดังกล่าวก็แทบจะไม่สามารถผลิตพืชผลใดๆ เพื่อรับประทานพอเลี้ยงชีพตนเองได้อยู่แล้ว

การศึกษาเมืองโบราณเขตเทือกเขาของเปรูและโบลิเวียเมื่อหลายสิบปีก่อนนั้นบ่งชี้ว่าล้าหลังมาก สาเหตุสำคัญคือในครั้งนั้นพวกเขากบฏแบ่งแยกดินแดนยังคงอาศัยพื้นที่ทุรกันดารแห่งนี้เป็นที่มั่น ฉะนั้น จึงไม่มีนักโบราณคดีคนไหนอยากจะเสี่ยงชีวิตเข้าไปขุดค้นต่อเมื่อสถานการณ์ดีขึ้น การศึกษาทาง

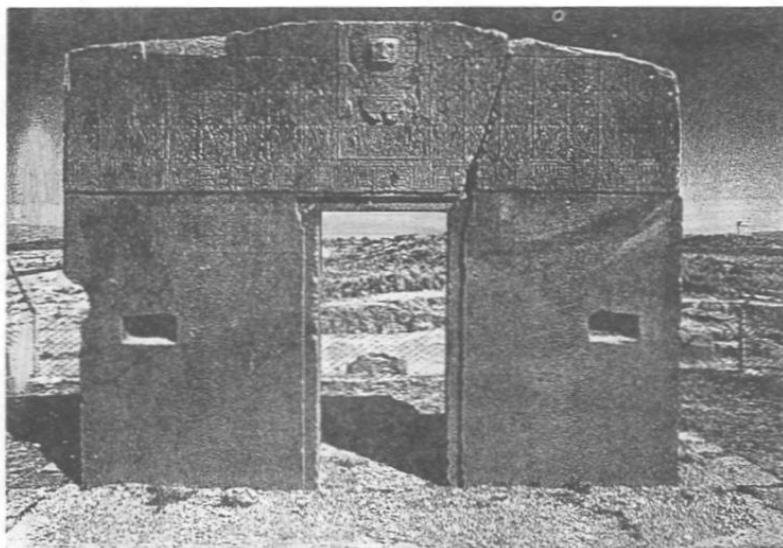
แห่งหินเทพเจ้าดึกดำบรรพ์

โบราณคดีที่เบ่งบานในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาได้เผยข้อมูลใหม่เกี่ยวกับทีฮัวนาโค เมื่อคณะสำรวจร่วมระหว่างหน่วยงานของโบลิเวียและมหาวิทยาลัยชิคาโกได้เข้าไปศึกษาเมืองโบราณแห่งนี้อย่างละเอียด

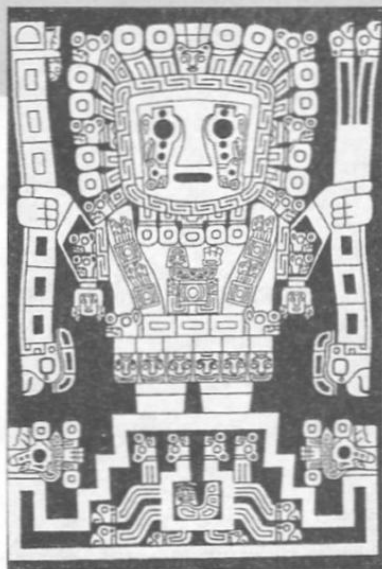
สิ่งที่สร้างความฉงนตั้งแต่ครั้งแรกคือเนินดินนับพันๆ แนวที่ตั้งอยู่ทางด้านเหนือของตัวเมือง ในเขตที่ราบน้ำท่วมถึงของทะเลสาบติติกากา ชนโบราณ

ด้วย'ตูนพิเศษ

รูปถ่ายเส้นของสุริยเทพบนประติมากรรม

เทพเจ้าตามแบบฉบับชาวทีฮัวนาโค

สร้างมันขึ้นมาทำไมกัน นักนิยมนานมี อาจมีคำอธิบายว่ามันคือร่องรอยการลงจอดของยานอวกาศจากนอกพิภพ ราชู จนภายหลังนักโบราณคดีจึงเข้าใจว่าเนินดินดังกล่าวคือร่องรอยของการเกษตรดึกดำบรรพ์ โดยเกษตรกรโบราณจะค่อยๆปรับผิวนดินของพวกเขาให้มีลักษณะคล้ายกับเนินลูกระนาดที่กว้างใหญ่ เป็นเนินดินรูปหลังเต่า สลับกับคลองส่งน้ำขนาดเล็กไปเรื่อยๆ วิธีการนั้นนอกจากจะสามารถปลูกมันฝรั่งและพืชมีหัวชนิดอื่น รวมทั้งอาจเลี้ยงปลา

ไปได้พร้อมๆกันแล้ว ความสามารถในการคายความร้อนที่แตกต่างกันของผิวนดินและพื้นน้ำจะช่วยปกป้องพืชผลทางการเกษตรจากน้ำค้างแข็งในยามเช้าได้ ขณะที่พืชขนาดเล็กซึ่งปลูกอยู่เดี่ยวๆจะไม่ให้ผลผลิตที่น่าพอใจเช่นนี้เลย โดยชาวทีฮัวนาโคจะปลูกบ้านอยู่บนเนินที่มีระบบการเกษตรแบบนี้ อยู่รายรอบ โดยมีทางยกพื้นเชื่อมต่อถึงอาคารสำคัญๆในย่านนั้น เป็นอันว่านักโบราณคดีของเราสามารถไขปริศนาเรื่องภูมิปัญญาการเกษตรอัน

เป็นรากฐานการพัฒนาอารยธรรมและนครทีฮัวนาโคได้เรียบร้อยแล้ว

เมื่อสามารถผลิตอาหารได้เหลือเฟือเพื่อที่ฮัวนาโคก็พร้อมจะสร้างเสริมสรรพกำลังเพื่อพัฒนาเป็นจักรวรรดิแห่งแรกของอเมริกาใต้ เราไม่รู้ว่าทหารและนักรบของที่นี่ใช้อาวุธประเภทไหน หรือมีวิทยาการการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องไม้ได้ก้าวหน้าเพียงใด แต่จากการศึกษานครโบราณแห่งอื่นๆในอเมริกาใต้บ่งชี้ว่าลักษณะสงครามระหว่างเมืองใหญ่น้อยนั้นเป็นแบบแผนที่อาจพบได้ทั่วไปในย่านนี้อยู่แล้ว รูปสลักของเทพเจ้า

ซึ่งถูกปกป้องโดยนักรบอาจจะเป็นหลักฐานทางอ้อมถึงความสำคัญของทหารในการอยู่รอดของจักรวรรดินั้น เทือกเขาแห่งนี้

เรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับการสร้างจักรวรรดิของทีฮัวนาโคคือการค้นพบรูปสลักที่คล้ายกับรูปเทพเจ้าวิราโคชา เทพสูงสุดของพวกอินคาตั้งอยู่ที่ลานกลางเมืองในเขตวิหารของเมืองเล็กๆที่อยู่รายรอบทีฮัวนาโค ในขณะที่บนลานกลางเมืองทีฮัวนาโคเองก็ปรากฏรูปเคารพเทพเจ้าของเมืองบริวารอื่นๆ ถูกเก็บรักษาไว้ เป็นไปได้หรือไม่ที่ชาวทีฮัวนาโคได้เคลื่อนย้ายรูปเคารพสูงสุดของศัตรูผู้พ่ายแพ้ในการรบมาเก็บไว้ที่เมืองของตน ขณะเดียวกันก็จัดการส่งรูปเคารพของเทพเจ้าที่ตนบูชาไปไว้ยังเมืองบริวารเพื่อแสดงถึงฐานะที่เหนือกว่า แสดงการมีอำนาจปกครอง ซึ่งจะว่าไปแล้วก็คล้ายกับประเพณีที่เกิดขึ้นหลังการสงครามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้เอง

อันที่จริง เรายังไม่แน่ใจว่าทีฮัวนา-

ประตูหินที่ทิวนาโค

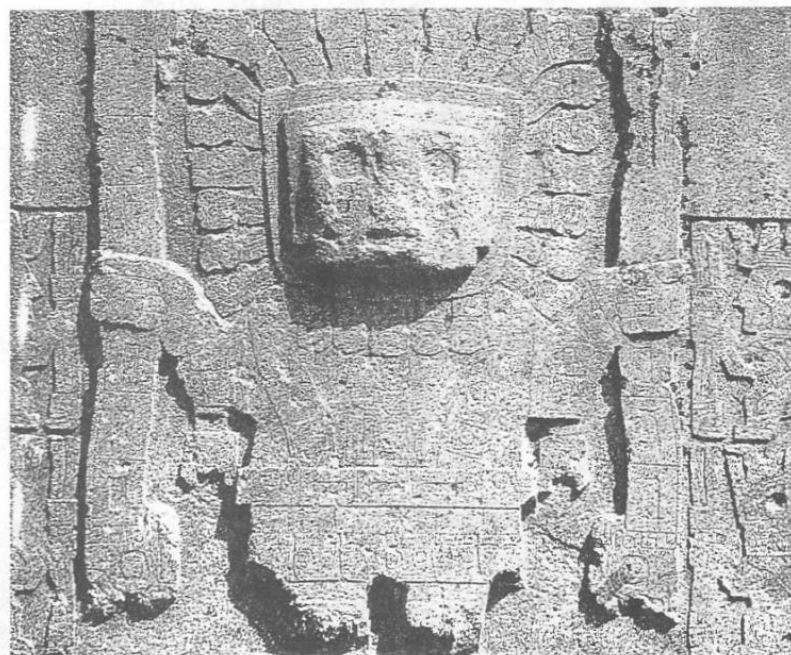

โคมีอิทธิพลเหนือนครที่อยู่รอบๆ ได้อย่างไร บางทีอาจจะเป็นการสงคราม การแต่งงานข้ามตระกูล หรือการเกี่ยวดองกันทางการค้า แต่อย่างไรก็ตาม เรามั่นใจแล้วว่ามีเมืองหลายแห่งที่ตกอยู่ใต้ขอบขัณฑสีมาของทิวนาโคและบางทีอาจจะมีการส่งส่วยบรรณาการให้กันเป็นประจำอีกด้วย

ปัจจุบันความงดงามของซากเมือง

โบราณแห่งนี้ยังคงเป็นหน้าเป็นตาของประเทศโบลิเวีย อาคารต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพระมิดอาปาตานาที่นักสำรวจรุ่นแรกเคยกล่าวถึง แท่งหินบอนเนตขนาดสูงท่วมหัวสลักเป็นรูปเทพเจ้าปริศนามือถือสายฟ้า หรือประตูแห่งทวยเทพที่มีรูปของเทพสุริยะผู้มีรัศมีเจิดจรัสปรากฏอยู่ตรงกลางในสภาพดีเยี่ยม จนดูราวกับว่าวัตถุโบราณของทิวนาโค

รายละเอียดของสุริยเทพ

จะอยู่ยังคงกระพันไปอีกนานนับพันนับหมื่นปี สิ่งก่อสร้างส่วนมากที่ท่านได้เห็นจากภาพประกอบนี้ล้วนถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ช่วงยุคทองของทิวนาโคในระหว่างปี ค.ศ. ๑๐๐ แทบทั้งสิ้น ก่อนที่นครแห่งนี้จะประสบกับความแห้งแล้งครั้งใหญ่และกลับฟื้นตัวขึ้นอีกครั้งในราวปี ค.ศ. ๕๐๐

จนกระทั่งราวปี ๑๐๐๐ สืบทอดที่เคยฉาบทาอาคารแห่งทวยเทพหลุดล่อนทรัพย์สินสมบัติล้ำค่าที่เคยได้มาจากการทำการค้ากับบ้านเมืองในเขตที่ราบชายทะเลที่ทำให้อำนาจของกษัตริย์แห่งทิวนาโครุ่งโรจน์กลายเป็นสิ่งไร้ค่าเมื่อที่ทิวนาโคมาถึงยุคเสื่อม

ปัจจุบัน ข้อสันนิษฐานหลักที่ยังคงเป็นที่ถกเถียงกันนั้นคือการที่นครแห่งนี้ต้องพบกับความแห้งแล้งติดต่อกันนานนับทศวรรษ หรือการสิ้นเชิงของระบบชลประทาน จนเมืองทั้งเมืองถูกละทิ้งหลังจากที่น้ำจากทะเลสาบติดิกากาเกิดเอ่อล้นตลิ่งและไหลเข้าท่วมบ้านเมืองเป็นอุทกภัยครั้งใหญ่

ไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุใด จักรวรรดิทิวนาโคที่มีอายุยืนยาวสืบมานับพันปีตั้งแต่การก่อกำเนิดเมื่อ ๒๐๐ ปีก่อนคริสตกาลนั้นก็นับเป็นหนึ่งในอารยธรรมที่ยืนยงมายาวนานที่สุดของอเมริกาใต้ และแน่นอนว่ามันได้ให้รากฐานที่สำคัญยิ่งแก่จักรวรรดิที่ยิ่งใหญ่ในยุคหลัง โดยเฉพาะการให้แนวคิดการพิชิตโลก พิชิตดินแดนของผู้อื่นแล้วผนวกเข้าเป็นของตนแก่ชาวอินคาผู้ที่ยังบูชาทะเลสาบติดิกากาในฐานะสถานที่ซึ่งเทพวิราโคชา จอมเทพผู้ยิ่งใหญ่ของพวกเขาได้เดินทางมาขึ้นโลกจากดินเหนียวกันทะเลสาบแห่งนี้และรำลึกถึงทิวนาโคในฐานะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เทพเจ้าเป็นผู้ลงมือสร้างเองมาตลอด